

Friedrick Engels

ANTI-DÜRING

1.0 Delo Anti-Dühring

Engels je kot rezultat svojega študija naravoslovja uporabil v znani polemiki s filozofom Eugenom Dühringom in jih v knjižni obliki objavil leta 1878 z naslovom Anti-Dühring. Ta knjiga je postala temelj za odgovore na osnovna filozofska vprašanja.

2.0 Morala in pravo. Večne resnice

Ne bomo se spuščali v to, da bi dejali na ogled vzorčke tiste godlje plitkosti in kot orakelj temnih besed, skratka tiste prazne slame, s katero streže gospod Düring svojim bralcem na petdesetih polnih straneh in ki jo prodaja za korenito znanost o prvinah zavesti. Navajamo le tole: »Kdor more misliti le s pomočjo govora, ta ni še nikoli izkusil, kaj pomeni abstraktno in resnično mišljenje.« Če je tako, potem so živali najabstraktnejši in najresničnejši misleci, ker njihova mišljenja nikoli ne kali govor s svojim vsiljivim vmešavanjem. Vsekakor pa je Düringovim mislim in jeziku, ki te misli izraža. Videti, kako malo so te misli ustvarjene za kakršen koli jezik in kako malo je nemški jezik ustvarjen za te misli.

To pot nas mož takoj v začetku povabi na potovanje na druge svetove: na prvine morale moramo »naleteti... na isti način pri vseh izven človeških bitjih, kateri delujoči razum se mora ukvarjati z zavestnim urejanjem nagonskih življenjskih gibljajev... Toda naš interes bo ostal za take sklepe neznamen... Poleg tega pa bo to vedno ideja, ki *blagodejno razširja* obzorje, če si predstavljamo, da mora na drugih svetovih življenje posameznika in skupnosti izhajati iz sheme, ki... ne more splošnega osnovnega ustroja razumno delujočega bitja niti odpraviti niti se mu ne more izogniti.«

Doslej je zadostovalo raziskovanje, v kolikor so imeli posamezne trditve filozofije resničnosti »absolutno veljavnost« in »brezpogojno pravico«, da si laste naziv »resnice«; sedaj pa stojimo pred vprašanjem, ali morajo imeti in kateri proizvodi človeškega spoznanja sploh morejo imeti suvereno veljavnosti in brezpogojno pravico, da laste naziv resnice. Če pravim: *človeškega* spoznanja, tedaj ne pravim tega morda zato, ker bi imel namen žaliti prebivalce drugih svetovnih teles, saj nimam časti poznati teh prebivalcev, temveč samo zato, ker spoznavajo tudi živali, toda nikakor ne suvereno. Pes spoznava v svojem gospodarju svojega boga, čeprav je ta gospodar lahko največji lopov.

Z drugimi besedami: sivereniteta mišljenja se uresničuje v celi vrsti zelo nesuvereno mislečih ljudi; spoznanje, ki ima brezpogojno pravico, da si lasti naziv resnice, se uresničuje v celi vrsti relativnih zmot; ne prva ne drugo se ne more popolnoma uresničiti drugače kakor s tem, da bo človeštvo živelo neskončno dolgo.

3.0 Moralo in pravo. Enakost

Z metodo gospoda Düringa smo se že večkrat seznanili; ta metoda je v tem, da razstavimo vsako skupino spoznavnih predmetov na njihove baje najenostavnejše elemente, da uporabimo pri teh elementih prav tako enostavne, baje samoumevne aksiome in da se s tako dobljenimi rezultati operiramo dalje. Tudi vprašanja s področja družbenega življenja »je treba reševati z uporabo posameznih enostavnih osnovnih likov, tako kakor da bi šlo za... osnovne matematične like«. In tako naj nam bi uporaba matematične metode pri zgodovini, morali in pravu dala tudi to matematično gotovost glede resničnosti dobljenih rezultatov, označevala naj bi jih kot prave nesprejemljive resnice.

Gospod Dühring razstavlja torej družbo na njene najenostavnejše elemente in odkriva pri tem, da obstoji najpreprostejša družba najmanj iz dveh ljudi. S tema dvema človekoma operira sedaj aksiomatično. In tu se neprisiljeno ponuja moralni osnovni aksiom: »Dve človeški volji kot taki med seboj *popolnoma enaki* in nobena izmed njiju ne more najpoprej vsiliti drugi pozitivno prav ničesar.« S tem »je označena osnovna oblika moralne pravičnosti«; in prav tako tudi juridične, zakaj »za razvijanje načelnih pravnih pojmov nam je potreben samo čisto enostaven odnos med *dvema človekoma*«.

Da sta človeka ali dve človeški volji kot taki med seboj *popolnoma enaka*, to ne le da ni noben aksiom, temveč je celo kot taka neenaka po spolu in to preprosto dejstvo nam takoj rodi misel, da najenostavnejši element družbe – če se za trenutek spustimo v to otročarijo – nista dva moža, temveč možek in ženka, ki ustanovita *družino*, to najpreprostejšo in pravo obliko podružabljanja zaradi proizvodnje. Toda to nikakor ne more ugajati gospodu Düringu. Kajti po tej strani je treba oba snovatelja družbe čim bolj izenačiti in drugič bi se celo gospodu Düringu ne posrečilo, da bi iz pradedužine izkonstruiral moralo in pravo enakosti med možem in ženo. Torej od dvojega eno: Ali je Düringova družba molekula, ki naj bi se z njenim razmnoževanjem zgradila vsa družba, že od vsega začetka obsojena na smrt, ker ne bosta dva moža drug z drugim nikoli rodila otroka, ali pa si ju moramo predstavljati kot dva družinska glavarja. In v tem primeru se vsa preprosta osnovna shema sprevrže v svoje nasprotje: namesto enakost med družinskimi glavarji, in ker ni ženâ nihče nič vprašal, dokazuje poleg tega še to, da so žene podrejene.

Enakost se torej neha tedaj, kadar sta dve osebi »moralno neenaki«. Potem pa sploh ni bilo vredno truda, da smo z zaklinjanjem priklicali oba popolnoma enaka moža, saj vendar

sploh ni dveh oseb, ki bi bili moralno popolnoma enaki. – Neenakost pa naj bi bila v tem, da je ena izmed obeh oseb človeškega oseba, medtem ko tiči v drugi nekaj zverskega.

4.0 Morala in pravo. Svoboda in nujnost

Človek, ki je upravičen, da tako govori o sebi, mora že od vsega začetka zbujati zaupanje, posebno v primeru »z nekdanjim, po lastnem priznanju zanemarjenim pravnim študijem gospoda Marxa«. Zato se moramo čuditi, da se ta s tako vero vase nastopajoča kritika privatnopranih odnosov omejuje na to, da nam pripoveduje, kako »ni znanstvenost pravosodja... piškavega oreha vredna«, da je pozitivno državljansko pravo brezpravnost, ker sankcionira nasilno lastnino in da je »naravna osnova« kriminalnega prava *maščevanje* – trdi, pri kateri je vsekakor samo to novo, da jo je mož mistično preoblekel v »naravno osnovo«. Državni rezultati se omejujejo na pogajanja med znanimi tremi možmi, izmed katerih eden vse doslej dela ostalima dvema sili in pri čemer gospod Düring čisto resno raziskuje, ali je bil drugi ali tretji, ki je najprej vpeljal nasilje in suženjstvo.

Trditev, češ da pozna francoska kazenska pravda prusko deželnoopravno oprostitev zaradi pomanjkanja dokazov, to *na pol* oprostitev, tvega lahko samo nekdo, ki je na področju francoskega modernega prava popoln nevednež, to pravo pozna v kazenski pravdi samo obsodbo ali oprostitev, nobene srednje poti.

Tako moramo torej reči, da gospod Düring prav gotovo ne bi mogel s tako vero vase zakriti v Lassallovem primeru tega »zgodovinskega orisa v vzvišenem slogu«, če bi kdaj imel v rokah Code Napoleon. Ugotoviti moramo torej, da je gospod Düring edini modernomeščanski zakonik, ki temelji na družbenih pridobitvah velike francoske revolucije in ki prevaja te pridobitve v pravniški jezik, tako je moderno francosko pravo, *popolnoma neznan*.

Sicer pa bi bil lahko gospod Düring nekoliko liberalnejši, kar se tiče opojnih pijač. Človek, ki po svojem lastnem priznanji še vedno ne more najti mostu od statičnega do dinamičnega, ima vendar prav gotovo dovolj razlogov za to, da bi mili sodil, če kdaj kaka uboga človeška para pregloboko pogleda v kozarec in zaradi tega prav tako zaman išče most od dinamičnega do statičnega.